

Talousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018 (HE 106/2017 vp): Asia on saapunut talousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 26.10.2017.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Taina Eckstein, valtiovarainministeriö
- neuvotteleva virkamies Harri Kähkönen, valtiovarainministeriö
- talousjohtaja Mika Niemelä, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtokunnan neuvonantaja Lauri Kajanoja, Suomen Pankki
- johtaja Hannu Kemppainen, Innovaatiorahoituskeskus Tekes
- ekonomisti Simo Pinomaa, Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
- pääekonomisti Ilkka Kaukoranta, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Finnvera Oyj
- Finpro Oy
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA
- Energiateollisuus ry
- Keskuskauppakamari
- Palkansaajien tutkimuslaitos

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Toimintaympäristö. Valtion talousarvioesitys vuodelle 2018 on laadittu tilanteessa, jossa Suomen talous on kasvussa pitkään jatkuneen heikon jakson jälkeen. Kasvun ennustetaan myös jatkuvan melko nopeana: valtiovarainministeriön arvion mukaan Suomen talous kasvaa 2,1 %

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp

vuonna 2018. Talouskasvu on lisäksi aiempaa laaja-alaisempaa, kun kulutuksen ja asuntorakentamisen lisäksi myös vienti ja yritysten investoinnit ovat lähteneet kasvuun.

Positiivisista tekijöistä huolimatta huolenaiheita on edelleen: työttömyysaste on noin 8,5 % ja työllisyysaste noin 69,5 %. Tämä merkitsee, että työvoiman ulkopuolella on merkittävä määrä työkäisiä ihmisiä, mikä heijastuu myös verokertymään. Alhainen työllisyysaste on yksi keskeisistä julkistalouden kestävyysvajeen taustatekijöistä. Talousvaliokunnan saaman selvityksen mukaan työvoiman ja työn kohtaanto-ongelma vaikuttaa jo eräiden toimialojen yritysten kasvun pulonkaulana.

Rakenteiden muutos. Myönteinen talouden kehityssuunta ei kuitenkaan vähennä tarvetta rakenteellisten uudistusten toteuttamiseen. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan julkisen talouden rakenteellisen alijäämän BKT-suhde syvenee 1,3 prosenttiin vuonna 2018 ja sen ennustetaan jäävän lähivuosinakin tasolle, joka ei turvaa julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyyttä, ellei rakenteellisia uudistuksia toteuteta. Julkisen talouden sopeutustoimet tulevat vaikuttamaan vasta pitkällä aikavälillä, minkä vuoksi talouden tasapaino-ongelma säilynee vielä lähivuosina. Työikäisen väestön ikääntyminen, rakenteellinen työttömyys ja alhainen tuottavuuskehitys tekevät kehityksen kasvu-uralla pitämisen vaikeaksi. Ikääntyvän väestön hoiva- ja terveyspalveluiden kasvavalla tarpeella voidaan ennakoida olevan merkittävä vaikutus julkistalouteen.

Vireillä olevaan sosiaali- ja terveystoimen ja aluehallinnon uudelleenjärjestämiseen liittyy suuria odotuksia tämän sektorin kustannuskehityksen taittamisen suhteen. Säästöjä arvioidaan saavutettavan muun muassa prosessien tehostumisen ja markkinatoimijoiden välisen kilpailun myötä. Tarkoituksenmukaisella tavalla toteutettuna sosiaali- ja terveystoimen uudistus voi luoda positiivisen kierteen: palveluiden korkea laatu voi parhaimmillaan muotoutua sekä hoitoprosessien tehostamisen liikkeellepanevaksi voimaksi että seuraukseksi. Tämän arvioidaan vaikuttavan merkittävästi palveluiden järjestämisen kustannuksiin.

Kasvu- ja vakaussopimus. Talousarvioesitys merkitsee ns. rakenteellisen jäämän muutoksen avulla mitattuna lievästi kiristävää finanssipolitiikan muutosta vuodelle 2018. Kun lisäksi ero ns. keskipitkän ajan tavoitteeseen (0,5 %:n alijäämä) jää pieneksi, Suomi tulee melko varmasti täyttämään vakaas- ja kasvusopimuksen ennalta ehkäisevän osan vaatimukset.

Tutkimus- ja kehitystoiminta. Soveltava tutkimus on keskeisessä roolissa Suomen elinkeinoelämän kasvussa ja talouden uusiutumisessa ja siten myös viennin ja työllisyyden kehityksessä. Talousvaliokunta muistuttaa, että Suomen tutkimus- ja kehitystoimintaan kohdistamat panostukset ovat vähentyneet vuosina 2008—2017 runsaat 700 miljoonaa euroa. Leikkaukset ovat kohdistuneet vahvasti juuri soveltavaan ja innovatiiviseen tutkimukseen. Talousvaliokunta ilmaisee huolensa siitä, että tämä voi merkitä innovaatiovelan suhteellista kasvua verrattuna lähimpiin kilpailijamaihimme. Leikkauksia ja rahoituksen painopisteitä tulee arvioida sekä taloudellisen että kestävä kasvun näkökulmasta: talousvaliokunta muistuttaa, että tutkimus- ja kehittämistoiminnan julkisen rahoituksen leikkaukset näkyvät talouden innovaatiokyvyn heikentymisenä hyvinkin pitkällä aikajänteellä.

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp

Nyt käsittelyssä olevassa talousarvioehdotuksessa tutkimuksen rahoitusta vahvistetaan tilapäisillä lisäyksillä (Tekes ja Suomen Akatemia). Nämä eivät kuitenkaan riitä täysin palauttamaan rahoitustasoa viime vuosien leikkauksia edeltäneelle tasolle.

Yritystuet ja vienninedistäminen. Yritystukien uudistamista valmistellaan parhaillaan laajapohjaisessa työryhmässä. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että yritystukijärjestelmän läpinäkyvyyttä ja tuloksellisuuden arviointia kehitetään nykyisestä. Tavoitteena tulee olla tukien jakamisen avoimet ja yhteismitalliset kriteerit. Päätöksenteon tulee ohjautua tukien vaikuttavuuden perusteella.

Talousvaliokunta on aikaisemmassa, julkisen talouden suunnitelmaa koskeneessa lausunnossaan (TaVL 29/2017 vp — VNS 4/2017 vp) korostanut, että vienninedistämisen tukeminen ja rahoituksen taso on asetettava keskeisten kilpailijamaidemme tasolle tasapuolisten kilpailun lähtökohtien turvaamiseksi. Esimerkiksi julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen myöntämisen tavoitteena on turvata suomalaisille vientiä harjoittaville yhtiöille kansainvälisesti kilpailukykyinen viennin ja alustoimitusten rahoitusjärjestelmä. Vientiteollisuuden tilausten kasvu onkin lisännyt Finnveran vientitakuiden ja -luottojen kysyntää, ja erityisrahoitusyhtiön valtuuksien nosto (TaVM 28/2016 vp — HE 243/2016 vp) on osoittautunut tarpeelliseksi.

Vienninedistämiseen käytettävissä olevien resurssien rajallisuuden vuoksi on tärkeää, että panostukset on kohdennettu tarkoituksenmukaisella tavalla ja että toimet ovat yhdensuuntaisia. Talousvaliokunta pitää vireillä olevaa, yritysten vientiponnisteluja tukevien julkisten toimijoiden organisoinnin muutosta (Innovaatorahoituskeskus Business Finland -virasto ja Business Finland Oy) tervetulleena uudistuksena. Nykymuodossaan vienninedistämistoimet ovat kärsineet toisaalta tehtävien ja toimivaltuuksien päällekkäisyyksistä, mutta myös katvealueista ja toimintojen yhteensovittamisen ja tiedonkulun vaikeudesta.

Matkailu. Talousvaliokunta muistuttaa, että palveluviennillä muun muassa matkailutoimialalla on paljon vielä hyödyntämätöntä potentiaalia, vaikka viime aikoina onkin tapahtunut merkittävää kasvua. Matkailuelinkeino menestyy usein sellaisilla alueilla, joilla perinteisten teollisuudenalojen toimijat ja niihin liittyvät työpaikat ovat vähentyneet, mikä voimistaa matkailun merkitystä paikallistaloudelle.

Energia. Vuonna 2018 energia- ja ilmastostrategian täytäntöönpanoon käytetään 55 miljoonaa euroa energiatukivaltuutta, minkä lisäksi informaatio- ja edistämistoimintaan käytetään 3,5 miljoonaa euroa. Uusiutuvan energian tuotantotukeen arvioidaan käytettävän 314 miljoonaa euroa. Cleantech- ja biotalousratkaisujen edistämiseen käytettävään hallituksen kärkihankerahoitusta 24 miljoonaa euroa. Vuonna 2018 otetaan käyttöön myös kiertotalouden investointi- ja kehittämistuki, johon käytetään 2 miljoonaa euroa.

Energiapolitiikan keskeisistä muutoksista talousvaliokunta korostaa uusiutuvan energian tuotantotuen, energiatuen valtuuden sekä sähköisen liikenteen ja biokaasun liikennekäytön infrastruktuurin merkitystä. Talousvaliokunta pitää tärkeänä, että energian tuissa painopiste on innovaatioiden ja investointien eikä tuotannon tukemisella. Lisäksi valiokunta korostaa, että uusi uusiutuvan energian tuotantotuki valmistellaan eduskunnassa jo hyväksytyyn energia- ja ilmastostrategian mukaisesti (TaVM 8/2017 vp).

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp

Talouden vakauden välineet. Suomen etu on olla mukana yhdenmukaisilla EU:n sisämarkkinoilla, joilla tavarat, palvelut, pääomat ja ihmiset liikkuvat rajojen yli mahdollisimman sujuvasti. EU:n ja sen yksittäisten jäsenvaltioiden kilpailuetu riippuu talouden uusiutumiskyvyn ohella keskeisesti myös siitä, kuinka tehokkaasti jäsenvaltioiden kansallisista lainsäädännöistä ja viranomaiskäytännöistä johtuvaa hallinnollista taakkaa ja maariskejä onnistutaan vähentämään. Talouden tasapainoon ja suhdannevaihteluiden sietokykyyn voidaan vaikuttaa — kansallisen makrovakauden turvaamisen lisäksi — myös olemalla aktiivisia yhteismarkkinoiden kehittämisessä, jolloin pysytään myös vaikuttamaan siihen, että sisämarkkinoiden lainsäädännössä tulevat huomioiduiksi myös Suomen elinkeinorakenne ja muut taloutemme kansalliset erityispiirteet.

Kokoavia huomioita. Talousvaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on esitetty erilaisia näkemyksiä talousarvioehdotuksen sisältämien valintojen oikeellisuudesta ja oikea-aikaisuudesta. Valiokunta katsoo saamansa selvityksen perusteella, että budjettiesitys näyttää ottavan huomioon varsin tasapainoisella tavalla sekä orastavan kasvun tuomat mahdollisuudet että tarpeen kuroa umpeen taantumavuosina kumuloitunutta kestävyysvajetta, mutta myös Suomesta riippumattoman, toimintaympäristön muutosten aiheuttaman talouden uusiutumisen tarpeen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Talousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kaj Turunen si
varapuheenjohtaja Harri Jaskari kok
jäsen Harry Harkimo kok
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Laura Huhtasaari ps
jäsen Lauri Ihalainen sd
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Martti Mölsä si
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Arto Pirttilahti kesk
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Joakim Strand r
jäsen Antero Vartia vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Teija Miller

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 1

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Talouden lyhyen aikavälin näkymät ovat pitkästä ajasta toivoa antavia. Kasvu on piristynyt, kun viennin veto on voimistunut ja tullut laajapohjaisemmaksi. Työttömyyden kasvu on taittunut. Pitkääikaistyöttömyys on laskusuunnassa, vaikka se on edelleenkin huolestuttavan korkealla. Maailmankaupan kasvu, investointien piristyminen ja kilpailukykyä vahvistava työmarkkinaratkaisu ovat auttaneet Suomen vientinäkymiä ja työllisyyttä.

Vaikka suhdannetilanne on kohentunut, pidemmän aikavälin kasvunäkymät ovat epävarmat. Heikoilla kasvuluvuilla ei yksin saada aikaan työllisyyden ripeämpää kohentumista ja julkisen talouden vankistumista. Pidemmän aikavälin työllisyyden tukemiseen tarvitaan osaamis-, innovaatio- ja vientivetoisen kasvun tukemista sekä rakenteellisia uudistuksia.

TKI-toimi vaatii valtioltakin lisäpanostusta

Korkean teknologian ja jalostusarvon osuus Suomen viennistä on laskenut huolestuttavasti. Hallituksen ensi vuoden talousarviossa olisi pitänyt päättää jyrkemmällä otteella toimista, jotka tukevat erityisesti vientivetoisen talouskasvun vauhdittamista, investointeja ja työllistämistä. Ilman lisäpanostuksia tutkimukseen ja tuotekehitykseen Suomi on vaarassa jäädä globaaleissa arvoketjuissa sivurooliin.

Korkean teknologian viennin kasvun turvaaminen olisi edellyttänyt rohkeampia toimia. Vaikka vienti ja sen myötä koko Suomen talous on lähtenyt hyvään kasvuun, pitää katseemme olla kauempana tulevaisuudessa.

Yrityksemme tarvitsevat uudistuakseen merkittäviä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiopanostuksia. Teollinen murros — kuten uudet digitaaliset liiketoiminnot, tuotteet ja palvelut sekä koneoppimisen ja tekoälyn hyödyntäminen — vaativat yrityksiltä mittavia TKI-investointeja menestyäksemme koko ajan kiristyvässä kilpailussa maailmanmarkkinoilla. Ilmastonmuutoksen ja luonnonvarojen ylikulutuksen olosuhteissa meidän on nopeasti muutettava tuotannon, kulutuksen, asumisen ja liikkumisen käytäntöjä nykyistä kestävämmiksi. Tämä rakennemuutos avaa Suomelle valtavia puhtaan ja energiatehokkaan teknologian mahdollisuuksia, mutta ilman huomattavia julkisia panostuksia tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan tämä potentiaali uhkaa jäädä hyödyntämättä. TKI-rahoitus on nähtävä investointina tulevaisuuteen, ei kustannuksena. Siksi olisi ollut tärkeää, että hallitus olisi tehnyt osansa ja budjettipanostuksia olisi nostettu tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen.

Olemme tällä hallituskaudella esittäneet joka vuosi lisämäärärahoja tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotukemiseen.

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Palvelu- ja matkailuala kasvaa

Suomen matkailutulo voi kasvaa, kun kansainvälinen matkailijamäärä ja kulutus lisääntyvät. Matkailutuloa voidaan kasvattaa myös tuottamalla korkeakatteisia lisäarvopalveluita kotimaisille ja kansainvälisille matkailijoille. Maailman trendit tukevat Suomen matkailupotentiaalin kasvua. Matkailun kehittämisessä on keskeisen tärkeää varmistaa, etteivät kasvavat turistivirrat ja turismi-infrastruktuurin rakentaminen vaaranna luontoarvoja ja ympäristön kestävyyttä.

Matkailijoiden vaatimukset kasvavat. Kokonaisvaltaisten laadukkaiden elämysten toteuttaminen vaatii kaikilta toimijoilta pitkäjänteistä yhteistyötä ja innovatiivisuutta. Toimialan pitää tuottaa ja hyödyntää myös nykyistä paremmin koko vuosi eikä vain kahta sesonkia.

Toimialan sisällä pienten toimijoiden kesken tehtävä yhteistyö on tärkeää, jotta matkailijoille voidaan taata laaja ja kokonaisvaltainen palvelu sekä elämykset ja korkeatasoiset ohjelmopalvelut. Lisäksi tarvitaan myös kuntien ja valtion toimia, jotta laadukkaat ohjelmopalvelut toteutuvat.

Hyvät liikenneyhteydet ovat matkailulle välttämättömiä. Tieverkon laajuudella ja kunnolla on suuri merkitys matkailun alueelliselle kilpailukyvyllä ja kehittämismahdollisuuksille. Tieverkon kehittämisessä ja kunnostuksessa tulee jatkossa huomioida teollisuuden ohella myös matkailun toimintaedellytysten vahvistaminen.

Rataverkko ei ole kaikilta osin ajanmukaisessa kunnossa. Ratojen sähköistystä pitää vauhdittaa ja suurten matkailukeskusten riittävät junayhteydet on varmistettava. Rannikko- ja sisävesiliikenteen hyödyntämistä matkailun yhteydessä on vahvistettava. Lentoliikenteen toimintaedellytysten parantaminen on ulkomailta Suomeen suuntautuvan matkailun kannalta välttämätöntä. Suomen alueellisen lentoliikenteen kehittäminen vaatii matkailun edistämisen kannalta vahvaa yhteistyötä mm. syöttöliikenteen sujuvoittamiseksi kotimaan lentoliikenteen, rautateiden ja maanteiden osalta. Matkailuala valmistautuu lisääntyvään kysyntään ja investoi voimakkaasti lähivuosina. Valtion ja kuntien tulisi yhdessä matkailuyritysten kanssa myös satsata vetovoimaisiin matkailukohteisiin, jotka pidentäisivät matkailijoiden viipymistä Suomessa. Suomen näkyvyyttä ulkomailla onkin parannettava entisestään ulkomaalaisten matkailijoiden houkuttelemiseksi. Valtion tulee korottaa Visit Finlandin määrärahoja.

Osaavan työvoiman saanti alalle on elintärkeää. Uusien maiden matkailijamäärien kasvattaminen vaatii matkailualan koulutuksen vahvistamista kaikissa asteissa sekä koulutuksen työelämä- ja lähtöisyyden kehittämistä. Kielitaitovaatimukset tulevat kasvamaan.

Kierto- ja jakamistaloutta pitää vauhdittaa

Kierto- ja jakamistaloudesta on tehtävä hallituksen keskeinen kärkihanke, jonka kasvupotentiaali globaalisti on moninkertainen biotalouteen verrattuna. Suomessa perinteinen biotalous ja puun käyttö rajoittuvat pitkälti metsäteollisuuden raaka-ainehuoltoon, energian tuotantoon ja maatalouteen. Lähtökohtana pitää olla puun jalostaminen mahdollisimman korkean jalostusarvon tuotteeksi. Tarvitaan kunnianhimoinen visio kiertotalouden paremmasta hyödyntämisestä ja sen pohjalta. Kierto- ja jakamistalouden teeman tulisi olla vahvemmin hallituksen kärkihankkeissa. Laaja yhteistyö koskisi ministeriöiden lisäksi yrityksiä, kuntia, tutkimusinstituutioita, kotitalouksia ja

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 1

kansalaisyhteiskuntaa. Sitran avulla laadittu kiertotalouden tiekartta ja toimenpideohjelma antoivat hyvän perustan jatkotyölle.

Suomen tulisi profiloitua kiertotalouden kärkimaana EU-komission suuntaan, mikä toisi Suomelle vaikutusvaltaa EU-päätöksenteossa. Suomen tulisi myös ottaa aktiivinen rooli EU:n tulevien ohjelmien ja rahoitusinstrumenttien valmistelussa. EU-komission varapuheenjohtaja Jyrki Katainen patisti jo joulukuussa 2016 Suomea tavoittelemaan kiertotalouden kärkimaan asemaa, sillä Euroopassa mikään maa ei vielä ole noussut edelläkävijäksi.

Kierto- ja jakamistalouden tavoitteiden on läpäistävä koko elinkeino- ja talouspolitiikka sekä vaikutettava innovaatorahoituksen ja julkisten investointien suuntautumiseen. Lainsäädännön pitää myös edistää kiertotalouden uusien ratkaisujen kaupallista toteuttamista.

Tuetaan pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälistymistä

Yhtenä tukijärjestelmän tavoitteena tulee olla pitkän aikavälin kasvun tukeminen. Osana tätä tavoitetta yhteiskunnan tulee toimia erityisesti kasvuhakuisten pk-yritysten kansainvälistymisen mahdollistajana nykyistä tehokkaammin. Valmisteltavana oleva Business Finland tulisi tarjoamaan kansainvälistymiseen liittyviä palveluita. Sen yhteyteen tarvitaan kuitenkin toimija, joka kykenee joustavasti auttamaan pk-yrityksiä, joiden omat resurssit eivät riitä uusille markkinoille kasvamiseen. Tällaisen viennin "jalustayhtiön" tehtävänä olisi auttaa vientiyrityksiä hyödyntämään potentiaalisia uusia markkinoita nykyistä tehokkaammin. "Jalustayhtiö" tukisi pk-yritysten viennin markkinointiponnisteluja sekä tarjoaisi vientiyrityksille markkinoiden analyysipalveluita ja kontakteja kohdemaista.

Kohtaanto-ongelma työmarkkinoilla vaatii ripeitä toimia

Työn ja työntekijöiden kohtaamishaasteet voivat muodostua ennakoimattomina kasvun ja työllisyyden pullonkaulaksi. Ratkaisut eivät ole yksinkertaisia siksi, että ne vaativat useamman poliittikan osa-alueen yhtäaikaista ratkaisuja.

Työvoiman kohtaanto-ongelmalla tarkoitetaan yleensä niitä eroja, joita esiintyy työn kysynnän ja tarjonnan välillä. Syitä on useita, mutta yleensä kyse on seuraavista seikoista: Avoimet työpaikat ja työttömät työnhakijat ovat eri aloilla ja alueilla. Työttömien koulutus ei välttämättä vastaa avoimissa työpaikoissa edellytettäviä vaatimuksia ja toiveita. Pitkät työttömyysjaksot ovat saattaneet heikentää työttömien työkykyä ja osaamista. Voimakas rakennemuutos on muuttanut ja muuttaa myös jatkossa ammattirakenteita.

Nyt pitäisi perustaa laajapohjainen työryhmä pohtimaan työvoiman kohtaanto-ongelmaa ja etsimään toteutuskelpoisia keinoja ongelman ratkaisemiseksi. Työryhmän tarkoitus olisi arvioida pidemmällä aikavälillä kohtaantohaasteita kiinteästi työpaikka- ja rakennemuutosarvoihin perustuen. Työryhmän työn voisi aikatauluttaa siten, että valmiita esityksiä olisi valmiina ennen seuraavaa vaalikauden alkua. Tällöin esitykset voitaisiin ottaa mukaan uuden hallituksen ohjelmaan niiden toteuttamiseksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 1

Keskeisenä lähtökohtana pitää olla negatiivisen rakennemuutoksen kääntäminen positiiviseksi mahdollisuudeksi. Tarvitaan positiivista alueellista ja ammatillista liikkuvuutta sekä perheiden elämäntilanteiden parempaa huomioimista.

Työvoiman liikkuvuutta voidaan myös edistää liikenne- ja rakentamalla kohtuuhintaisia asuntoja pääkaupunkiseudulle ja muihin kasvukeskuksiin. Tarvitaan mittavia panostuksia ammatilliseen peruskoulutukseen sekä uudelleen- ja muuntokoulutukseen ja yritysten ja työnantajien parempaa sitoutumista ja tukea mm. asunnon saannissa ja työpendelöinnin tukemisessa.

Eri maakunnissa — uusien maakuntahallintojen myötä — tarvitaan kuntarajat ylittäviä elinkeino-, investointi- ja koulutuspoliittisia tavoitteita. Pula osaavasta työvoimasta ja korkea työttömyys on yhtäaikainen haaste purettavaksi. Haaste tulee olemaan kasvava myös siksi, että väestönkasvu pääosin keskittyy kaupunkeihin ja maakunnallisiin keskuksiin.

Harmaan talouden torjuntatoimia pitää edistää

Talousrikollisuus ja harmaa talous aiheuttavat Suomelle tuntuvat menetykset veroissa ja maksuissa joka vuosi. Tämä heikentää hyvinvointivaltion rahoitus pohjaa ja haittaa tervettä yritystoimintaa. Talousrikosten tekemahdollisuudet ja uhkakuvat muuttuvat jatkuvasti kansallisen ja kansainvälisen toimintaympäristön muuttuessa.

On tärkeää ehkäistä verovilppiä ennalta, nostaa kiinnijäämisriskiä ja nopeuttaa viranomaisten valmiuksia puuttua rikosepäilyyn. Entistä vakavimmat seuraukset ja rikosyhödyn tehokas takavarikointi lisäävät ohjelman tehoa.

Tavoitteena tulee olla, että Suomi on kärkimaa harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjunnassa. Esimerkiksi veronumerokäytännön laajentamisella sekä tilaajavastuulain vaikuttavuuden parantamisella voitaisiin toteuttaa konkreettisesti harmaan talouden ja veronkierron torjuntaa. Lisäksi lainsäädäntömuutoksilla voidaan edelleen lisätä yritysten vastuuta harmaan talouden torjunnassa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2017

Lauri Ihalainen sd
Laura Huhtasaari ps
Johanna Ojala-Niemelä sd
Hanna Sarkkinen vas

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Talousvaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä valtion talousarvioksi vuodelle 2018 (HE 106/2017 vp) sisältää monia tärkeitä huomioita, jotka koskevat Suomen talouden tilaa sekä julkisen talouden rajallisten resurssien kohdentamista. On hienoa, että seuraavaan vuoteen lähdetään aiempaa paremmassa taloudellisessa tilanteessa, kun vienti ja muu taloudellinen toimeliaisuus ovat lähteneet viimein kasvuun.

Työllisyys ja työn verotus

Vihreät yhtyy talousvaliokunnan lausunnossa huoleen alhaisesta työttömyydestä ja siitä, että työvoiman ulkopuolella on merkittävä määrä työikäisiä ja -kykyisiä ihmisiä. Kuten talousvaliokunta toteaa, alhainen työllisyysaste on yksi keskeisistä julkistalouden kestävyysvajeen taustatekijöistä. Työllisyysasteen nostamiseen tähtäävillä rakenteellisilla uudistuksilla on kiire.

On hyvä, että hallitus jatkaa tuloveronkevennyksiä myös ensi vuonna. Vaikka työn verotuksen kevennys on pidemmällä aikavälillä tavoiteltavaa, ensi vuonna ei ole näin suurten yleisten kevennysten aika. Veronkevennysten tulisi kohdentua voimakkaammin pieni- ja keskituloisille. Se auttaisi paremmin torjumaan tuloerojen kasvua ja vähentämään köyhyyttä sekä pienentäisi verokilaa matalapalkkaisten alojen osalta helpottaen uusien työpaikkojen syntymistä.

Yritystuet

Valtioneuvoston puoliväliriihessä keväällä 2017 oli tarkoitus tuoda uudistuksia Suomen yritystukijärjestelmään. Uudistuksia ei kuitenkaan tehty, ja yritystukien käsittely siirrettiin budjettiprosessin yhteyteen. Merkittäviä muutoksia ei kuitenkaan myöskään tässä vaiheessa esitetä.

Yritystukijärjestelmämme vaatii nopeaa ja laaja-alaista remonttia. Korkean työttömyyden ja kasvavien julkisten menojen aikana on pohdittava tarkkaan, mihin valtion varoja kannattaa käyttää. Maksamme erilaisia suoria tukia ja verotukia yrityksille vuosittain noin kahdeksan miljardin euron arvosta, joten kokonaisuus on erittäin merkittävä.

Tukijärjestelmän painopistettä tulisi siirtää tutkimukseen, tuotekehitykseen ja innovaatioihin. TKI-tukien on tutkimuksessa todettu tehokkaimmin luovan uutta kasvua. Tuet tulisi suunnata kasvuhakuisille pk-yrityksille, ei isoille, vanhoille toimijoille, jotka pärjäävät ilmentä. Vastikkeettomat tuet passivoivat, ja niiden sijaan tulisi tarjota pehmeäehtoisia lainoja tai valtiontakauksia. Jokaisella tuella pitäisi olla selkeät tavoitteet, joiden saavuttamista myös seurattaisiin.

Tukijärjestelmän kehittämiseksi nimetyn parlamentaarisen työryhmän tuloksia odotetaan suurella kiinnostuksella. Uudistamisen tavoitteena tulisi ehdottomasti olla, tuloksellisuuden kehittämisen rinnalla, järjestelmän merkittävä supistaminen julkisen talouden kestävyuden ja reilun kilpailun varmistamiseksi.

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 2

Vihreät ehdottaa jo tässä vaiheessa vuodelle 2018 merkittäviä leikkauksia ympäristölle haitallisista ja tehottomista yritystuista. Esitämme alennuksia mm. energiaintensiivisten yritysten veronpalautukseen (TAA 77/2017 vp), päästökauppakompensatioon (TAA 85/2017 vp), kaivosten sähköveron alennukseen (TAA 74/2017 vp), turpeen alennettuun verokantaan (TAA 521/2017 vp), irtaimen käyttöomaisuuden poistojärjestelmästä syntyvään verotukseen (TAA 475/2017 vp) sekä kauppa-alusten miehistötukeen (TAA 476/2017 vp).

Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotuet

Tutkimukseen, tuotekehitykseen ja uusiin innovaatioihin suunnatut tuet on tutkimuksissa todettu julkisista tuista kaikkein tehokkaimmiksi. TKI-tuet edistävät uusien alojen nousua ja levittävät kehityksestä ja innovaatioista syntyvän hyödyn yhtä yritystä laajemmalle yhteiskuntaan ja talouteen.

Valtioneuvoston teettämässä virkamiesselvityksessä yritystuista ja niiden vaikutuksista todetaan kuitenkin, että vain 11 % nykyisten tukien kokonaismäärästä edistää yritysten uudistamista eli auttaa luomaan kestäviä, uusia työpaikkoja, jotka syntyvät tulevaisuuden aloille. Monet tuistamme hyödyttävät vain niitä saavia yksittäisiä yrityksiä eivätkä luo laajempaa hyötyä yhteiskuntaan. Silti nimenomaan TKI-tukiin on tehty viime vuosina dramaattisia leikkauksia. Kuten talousvaliokunta lausunnossaan toteaa, eivät hallituksen nyt esittämät määrärahan korotukset riitä täysin palauttamaan rahoitusta leikkauksia edeltäneelle tasolle.

Vihreät esittää vuodelle 2018 Tekesin määrärahojen nostamista hallituksen esitystä suuremmalla 40 miljoonalla eurolla (TAA 477/2017 vp). Tulevissa julkisen talouden suunnitelmissa tulisi sitoutua TKI-tukien määrärahojen nostoon vähintään leikkaustrendiä edeltäneelle tasolle Suomen innovaatio- ja kilpailukyvyyn varmistamiseksi.

Energia

Hallituksen ilmasto- ja energiastrategiassa sekä keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelmassa esitetyt ja budjetissa mukana olevat toimenpiteet ovat erittäin tervetulleita ilmastomuutoksen torjumisen kannalta. Energia-alalla on käytössä kuitenkin merkittäviä täysin toiseen suuntaan vieviä järjestelmiä, joista tulisi luopua mahdollisimman pian.

Tällaisia järjestelmiä ovat esimerkiksi energiaintensiivisten alojen sähköveron palautus sekä päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatiojärjestelmä, joka vasta otettiin käyttöön. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT on todennut näiden tukien hidastavan ilmastomuutoksen torjuntaa tuomatta myöskään muita hyötyjä talouteen. VATT:n mukaan tuet eivät ole saavuttaneet tavoitettaan kansainvälisen kilpailukyvyyn ylläpitämisestä. Tuet syövät satojamiljoonia euroja julkisia varoja tuomatta juuri mitään vastineeksi.

Turpeen energiakäytön verotus on edelleen kestävämmällä tasolla. Turpeen verotusta tulisi asteittain nostaa yhdessä muiden fossiilisten energianlähteiden kanssa varmistaen, että näiden kaikkien käytöstä luovutaan mahdollisimman pian. Turpeen verotaso on tällä hetkellä sidoksissa metsähakkeen tukeen, jota tulisi samalla laskea. Vihreät ehdottaa myös metsähakkeen tuen alentamista (TAA 84/2017 vp) siten, että kokonaisuus tukee ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 2

Lisämäärärahat ilmastonmuutoksen torjumiseen eivät riitä, mikäli nämä ilmastonmuutoksen torjumista hidastavat tuet pysyvät voimassa.

Uusiutuvan energian uutta tukijärjestelmää ollaan valmistelemassa käyttöönotettavaksi vuonna 2018. Nyt käsillä olevassa talousarvioesityksessä ei vielä ole mukana määrärahoja tähän järjestelmään, mutta on selvää, että tuki jää selvästi pienemmäksi kuin aiempi syöttötariffi. Tämä on tarkoituskin, sillä uusiutuvan energian tuotantokustannukset ovat laskeneet niin paljon, ettei sama tukitaso ole enää perusteltu. Lisäksi uusi tuki on tarkoitus toteuttaa kustannustehokkaalla kilpailutusmallilla, jossa ylitukemisen ongelmaa ei samassa määrin voi syntyä.

Talousarviossa on varmistettava uuden tukijärjestelmän riittävä laajuus ilmastonmuutosta torjuvien hankkeiden vauhdittamisen kannalta. Esiitetty kahden terawattitunnin lisäys kolmen vuoden aikana on aivan liian pieni suhteessa Suomen Pariisiin ilmastopimuksessa sovittuihin tavoitteisiin.

Vihreät esittää tukijärjestelmän ensimmäiselle vuodelle 2018 viiden miljoonan euron määrärahaa, joka kohdistuisi kilpailutusten käynnistämiseen (TAA 82/2017 vp). Itse tukien maksatusten tarkka taso määräytyy vasta ensimmäisen kilpailutuksen jälkeen eikä ole mukana vielä ensi vuoden talousarviossa.

Tuotantotukijärjestelmän lisäksi vihreät esittää 15 miljoonan euron vuosittaista määrärahaista investointitukea taloyhtiöiden aurinkoenergiainvestointien vauhdittamiseen (TAA 80/2017 vp). Nykytilanteessa omakotitaloasukas voi saada investointiinsa kotitalousvähennystä ja yritykset ja kunnat taas energiatukea. Näiden lisäksi työ- ja elinkeinoministeriö myöntää uusiutuvan energian hankkeille erillistä investointitukea, joka koskee kuitenkin vain yli viiden miljoonan euron hankkeita. Asunto-osakeyhtiöt jäävät siis väliinpuotoajiksi.

Lisäksi vihreät esittää 25 miljoonan euron vuosittaista määrärahaista tukea biokaasuinvestointien vauhdittamiseksi (TAA 81/2017 vp). Hallitusohjelmassa esitetyt toimet biokaasun käytön edistämiseksi ovat riittämättömiä ja yksipuolisia. Hallitusohjelma nojaa biotalouden kehittämisessä vahvasti metsien hyödyntämiseen, kun taas maatalouden, elintarviketeollisuuden ja yhdyskuntaliitteiden ja jäteveden puhdistamojen merkittävä raaka-ainepotentiaali biokaasun tuotannossa on unohtunut.

Maatiloilla, elintarvikealan yrityksillä ja kunnilla olisi merkittävä potentiaali tuottaa biokaasua eri kokoluokan yksittäisissä ja yhteishankkeissa niin omaan käyttöön, liikenteen polttoaineiksi kuin tulevaisuudessa mahdollisesti myös sähkönä verkkoon myytäväksi. Biokaasuhankkeilla olisi myös mahdollista auttaa kannattavuuden kanssa kamppailevia maatiloja uudistamaan ja laajentamaan elinkeinorakennettaan sekä luomaan työpaikkoja. Biokaasun potentiaali tulisi ottaa huomioon myös valtion talousarviossa.

Kokonaisuutena hallituksen talousarvioesitys vuodelle 2018 ei vihreiden mielestä riittävästi toteuta niitä toimia, joita vaadittaisiin orastavan talouskasvun vauhdittamiseksi, uusien työpaikkojen luomiseksi ja työttömyyden vähentämiseksi, tulevaisuuden alojen tukemiseksi sekä ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Vaihtoehtobudjetissaan vihreät esittää oman vaihtoehtonsa hallituksen esitykselle.

**Valiokunnan lausunto TaVL 46/2017 vp
Eriävä mielipide 2**

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 24.10.2017

Antero Vartia vihr